

**TILLSAMMANS SKAPAR VI
EN HÅLLBAR FRAMTID**

INTERNREMISS

AVFALLSPLAN 2023-2030

GISLAVEDS KOMMUN GNOSJÖ KOMMUN VAGGERYDS KOMMUN VÄRNAMO KOMMUN

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	4
Innehåll och läsanvisning	6
Målområde 1: Förebygga avfall	9
Målområde 2: Öka återanvändningen	12
Målområde 3: Välfungerande återvinning	17
Målområde 4: Minska avfallets farlighet	20
Målområde 5: Människan i fokus	25
Målområde 6: Minska nedskräpningen	28
Styrmedel för att uppnå målen	32
Uppföljning under planperioden	34

INLEDNING

Att förebygga, återanvända och återvinna avfall är områden som får allt mer fokus. Merparten av det avfall som idag läggs i soptunnan eller lämnas på återvinningscentralen kan återanvändas eller återvinnas som material eller energi, något som är bra för miljön och bidrar till ett mer hållbart samhälle.

Tillgängliga avfallshanteringssystem behöver vara utformade för att effektivt bidra till mer återanvändning av produkter och en högre materialåtervinningsgrad för det avfall som ändå uppstår. Rätt hanterat avfall är en resurs och kan ersätta uttag av ändliga resurser. Det behövs fler möjligheter och initiativ som har som mål att förebygga avfall. Tänk till exempel på att låna, dela, hyra och öka produkters livslängd genom reparation.

Genom att öka produkters livslängd minskar behovet av nyproduktion och som en följd av detta såväl mängden avfall som nyttjandet av resurser. Alla behöver ta ansvar och göra en omställning till mer hållbara vanor och beteenden.

BAKGRUND OCH SYFTE

I enlighet med rådande lagstiftning (Miljöbalken 15 kapitel 41§), ska alla kommuner ta fram kommunala avfallsplaner. Tillsammans med de kommunala avfallsföreskrifterna är avfallsplanen en del av renhållningsordningen som beskriver regler och strategiska planer för hanteringen av hushållens avfall, så kallat kommunalt avfall. Sedan år 2018 har kommunalförbundet Samverkan Återvinning och Miljö (SÅM) ansvaret för hanteringen

Avfallsplanen är ett viktigt verktyg i SÅM:s och kommunernas strategiska arbete med utveckling av avfallshanteringen mot ett hållbart samhälle.

av kommunalt avfall i medlemskommunerna Gislaved, Gnosjö, Vaggeryd och Värnamo. I ansvaret ingår strategisk planering och förebyggande arbete, insamling och behandling av avfall samt information om avfallshantering, utarbetande av renhållningsordning och taxor med mera.

Kommunerna har fortfarande ett stort ansvar inom avfallshanteringen, framförallt gällande sitt eget verksamhetsavfall men även när det gäller myndighetsutövning och att implementera avfallsförebyggande åtgärder i samhällsplaneringen.

Avfallshantering är ett komplext område som är under kontinuerlig utveckling. Lagstiftning driver tillsammans med nationella och internationella mål samhällets utveckling mot ett ökat miljöfokus

och en förskjutning från att endast hantera avfall till att även förebygga avfall, arbeta för mer återanvändning och ökad återvinning. Avfallsplanen är ett viktigt verktyg i SÅM:s och kommunernas strategiska arbete med utveckling av avfallshanteringen mot ett hållbart samhälle.

Avfallsplanen beskriver hur kommunerna och SÅM ska driva och utveckla avfallshanteringen under åren 2023 till och med 2030. Planen är uppdelad i målområden som speglar avfallshierarkin och SÅM:s verksamhet. Avfallsplanen ska fungera som ett gemensamt styrdokument för avfallshanteringen och ge parterna förutsättningar att arbeta strategiskt tillsammans för att nå uppsatta mål. Övergripande strävar avfallsplanen mot ett hållbart samhälle där avfall hanteras på bästa sätt ur ett miljömässigt, socialt och ekonomisk perspektiv.

AVFALLSPLANENS OMFATTNING OCH MÅLGRUPP

Innehållet i avfallsplanen regleras i Naturvårdsverkets *Föreskrifter om kommunala avfallsplaner om förebyggande och hantering av avfall* (NFS 2020:6). Avfallsplanen ska bland annat omfatta mål och åtgärder för att förebygga och hantera kommunalt avfall. Dessa ska utgå från de nationella miljökvalitetsmålen, etappmålen och andra relevanta mål, strategier och planer samt avfallshierarkin. Avfallsplanen ska även omfatta mål och åtgärder kring minskning av nedskräpning och beskriva styrmedel man planerar att använda.

Utöver detta redogör avfallsplanen i bilagor för uppgifter om anläggningar, uppgifter om nedlagda deponier, uppföljning av föregående avfallsplan och en beskrivning av hur samråd har skett.

Avfallsplanen fastställs av respektive kommuns fullmäktige och riktar sig till de förtroendevalda och anställda inom kommunernas organisationer som arbetar med avfallsfrågor. Avfallsplanen riktar sig även till andra som på något sätt är involverade i avfallshantering, till exempel allmänheten, entreprenörer, privata företag och organisationer.

FRAMTAGANDE AV AVFALLSPLANEN

SÅM har varit projektägare i arbetet med framtagandet av avfallsplanen för år 2023-2030. Arbetet har skett genom en intern projektgrupp inom SÅM tillsammans med en avfallsplanegrupp till vilken respektive medlemskommun utsett en eller två representanter. I gruppen har kommunrepresentanterna fått framföra synpunkter och diskutera målformuleringar och möjliga åtgärder kopplade till målen. Representanterna har även ansvarat för att säkerställa förankringen av avfallsplanearbetet i respektive kommun.

Då en uppföljning av tidigare avfallsplan 2018-2022 ingår i framtagandet av Avfallsplan 2023-2030, medför detta att den nya planen förväntas kunna antas under mitten av 2023.

INNEHÅLL OCH LÄSANVISNING

AVFALLSPLANENS DOKUMENT

AVFALLSPLAN 2023-2030

I Avfallsplan 2023-2030 återfinns sex målområden med målsättningar, strategier för målarbetet och förslag på aktiviteter. Här återfinns även styrmedel för att uppnå målen samt ett avsnitt om hur målarbetet ska följas upp under planperioden.

MÄTMETODER AVFALLSPLAN 2023-2030

I dokumentet återfinns utgångsläget för målen, de mätmetoder som används samt hur uppföljningen under planperioden kommer att ske.

BILAGOR AVFALLSPLAN 2023-2030

I Bilagor Avfallsplan 2023-2030 återfinns bland annat en nulägesbeskrivning samt miljökonsekvensbeskrivning inför framtagningen av Avfallsplan 2023-2030, en analys av hur avfallshanteringen kan komma att utvecklas och dataunderlag med mera. Här finns även en uppföljning av Avfallsplan 2018-2022.

BESKRIVNING AV MÅL OCH AKTIVITETER

MÅLEN

Målen är specifika för SÅM utifrån SÅM:s verksamhetsansvar. De fyra kommunerna har arbetat fram gemensamma övergripande målformuleringar men den specifika ambitionen per mål och kommun anges i dokumentet Mätmetoder Avfallsplan 2023-2030. Även aktiviteterna samt hur målen mäts och följs upp under planperioden skiljer sig mellan kommunerna utifrån respektive kommuns förutsättningar.

AKTIVITETER

I avfallsplanen anges förslag på aktiviteter som motsvarar de åtgärder som ska utföras för att nå målen. Då planperioden löper över lång tid och omvärldsförutsättningarna ständigt förändras så anges inga definitiva aktiviteter i avfallsplanen. SÅM och kommunerna kommer istället inför varje enskilt år att ta fram aktiviteter i sitt arbete för att uppnå målen. Respektive part som berörs av ett eller flera mål ansvarar för att utarbeta aktiviteter i sin årliga verksamhetsplanering.

MÅLOMRÅDE I: FÖREBYGGA AVFALL

EU:s avfallshierarki är tydlig – avfallsförebyggande är det första viktiga steget för att minska resursanvändningen. Genom att förändra konsumtionsmönster och göra medvetna val kan hushållens avfallsmängder minska. Förebygga avfall innebär att minimera avfallet genom att undvika onödig konsumtion och till exempel använda produkter under längre tid, reparera, låna och dela saker. För att skapa en hållbar framtid krävs en beteendeförändring till ett mer avfallsförebyggande konsumtionsmönster i GGVV-regionen. Avfallsarbetet berör oss alla, vi måste tillsammans ta ansvar för omställningen till en hållbar framtid.

MÅL SÅM

1. Den totala mängden kommunalt avfall ska minska till 369 kg per invånare och år.
2. Andelen onödigt matavfall i matavfallsfraktionen från hushåll ska minska till under 5 %.
3. Andelen invånare som vill ändra levnadssätt för att minimera avfallsmängderna i sitt hushåll ska öka till X %.

MÅL KOMMUNER

1. Användandet av engångsartiklar i kommunala verksamheter ska minska.
2. Antal upphandlade avtal med krav på avfallsminimering ska öka.
3. Matsvinnet i kommunala verksamheter ska minska

STRATEGI

Gemensamt med kommunerna ska SÅM engagera människor till beteendeförändring och på så vis fungera som accelerator i detta arbete. En trovärdig och närvarande kommunikation är vårt viktigaste redskap för att inspirera och motivera till förändring. Kommunikationen ska riktas till kommuninvånare likväl som till näringsliv och intresseorganisationer, där SÅM och kommunerna skapar samverkan och nätverkande inom hållbar utveckling. De insatser som genomförs ska vara målgruppsanpassade, effektiva och skapa värde för alla parter. I avfallsplanen är ekologisk hållbarhet ledstången men den måste även balanseras med social och ekonomisk hållbarhet.

EU:s avfallshierarki kan visualiseras som en trappa i fem steg och kallas även avfallstrappan.

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER FÖR SÅM

- Informera och engagera näringslivet i GGVV-regionen om den hållbara utvecklingen genom temabaserade träffar.
- Verka för avfallsförebyggande initiativ i samverkan med andra organisationer och lokala aktörer.
- Utredda om ett repaircafe kan fungera i GGVV-regionen i samverkan med ideella organisationer.
- Genomföra kommunikationsinsatser med fokus på låna, dela och reparera.
- Utforma kommunikationsinsatser för pedagogisk verksamhet.

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER FÖR GISLAVEDS KOMMUN

- Ställa krav på förnybart eller återvunnet material i engångsartiklar vid upphandling.
- Pröva att övergå till flergångsartiklar där engångsartiklar används.
- Livsmedelsverkets metod för att mäta och följa upp matsvinn är infört i kommunens alla kök senast 2025.

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER FÖR GNOSJÖ KOMMUN

- Ställa krav på förnybart eller återvunnet material i engångsartiklar vid upphandling.
- Underlätta för invånare/kunder att betala med digitala fakturor.
- Pröva att övergå till flergångsartiklar där engångsartiklar används.
- Livsmedelsverkets metod för att mäta och följa upp matsvinn är infört i kommunens alla kök senast 2025.

Gnosjö har gemensam upphandling med Gislaved. Det uppsatta kravet idag här att minska transportererna genom att köpa varor lokalt.

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER FÖR VAGGERYDS KOMMUN

- Förvaltningarna arbetar aktivt med att minska sitt eget avfall med fokus på plastförpackningar och kontorspapper. Fokus ligger också på att minska onödiga engångsprodukter samt att i största möjliga mån återbruka. (Beslutad åtgärd i Vaggeryds kommuns miljöprogram 2022-2025).
- Fortsatt arbete med att minska matsvinnet i kommunens verksamheter enligt det arbete som finns samt fortsatt utåtriktad kommunikation. (Beslutad åtgärd i Vaggeryds kommuns miljöprogram 2022-2025).
- Arbete enligt åtgärden "Upphandling och strategiska inköp" från länsstyrelsens åtgärdsprogram Minskad klimatpåverkan (Beslutad åtgärd i

Vaggeryds kommuns miljöprogram 2022-2025). Åtgärden innebär t. ex. att kommunen vid upphandling ska ställa krav på minskad klimatpåverkan, tjänster istället för produkter, återvinna och begagnade produkter samt ökad livslängd.

- Delta i workshops om upphandlingar som länsstyrelsen anordnar i enlighet med åtgärden i länsstyrelsens åtgärdsprogram Minskad klimatpåverkan. (Beslutad åtgärd i Vaggeryds kommuns miljöprogram 2022-2025).

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER FÖR VÄRNAMO KOMMUN

- Kommunikationsinsatser riktade till inköpare inom barn- och utbildnings samt serviceförvaltningen.
- Krav ställs i kommande upphandlingar inom lämpliga avtalsområden.
- Inspirationskock jobbar med aspekter som attraktivitet och att tillvarata mat/minska matsvinn samt att säkerställa rutiner vid tillagning och servering.

MÅLOMRÅDE 2: ÖKA ÅTERANVÄNDNINGEN

Ökad återanvändning bidrar till en minskad resursförbrukning. För att nå en ökad återanvändning krävs förändrade konsumtionsmönster och beteenden kring bortskänkning, försäljning samt användning av second hand. Det krävs både miljömedvetna val av alla samt en fungerande infrastruktur för insamling och försäljning av produkter inom second hand. Det behövs även fler initiativ för ökat återbruk, till exempel loppis, klädbytesdagar, bytesbibliotek och Ge och Ta.

MÅL SÅM

1. Andelen invånare som styr sin konsumtion mot ökad återanvändning ska öka till X %.
2. Andelen invånare som vill köpa begagnade produkter ska öka till X %.
3. Mängden grovavfall ska minska till 92 kg per invånare och år.

MÅL KOMMUNER

1. Återanvändningen av möbler och inventarier ska öka.
2. Återanvändningen av inerta massor ska öka.

STRATEGI

SÅM har som mål att förändra människors tankesätt kring återanvändning för att öka viljan att återanvända produkter. Det behöver göras genom att SÅM inspirerar och engagerar till förändring med hjälp av kunskap, fakta och goda exempel.

SÅM:s verksamhet ska vara trovärdig och lättillgänglig. För det krävs att SÅM är närvarande med målgruppsanpassade insatser där invånaren finns. Det kan vara kommunikativa insatser till exempel i pedagogisk verksamhet och inom näringslivet likväl som återbruksprojekt inom SÅM:s egen verksamhet. Insatserna ska gynna både ekologisk och social hållbarhet. Ökad samverkan med second hand är ett sätt att även bidra till den sociala hållbarheten.

Utöver detta ska SÅM stimulera till nya återbruksinitiativ och stötta initiativtagare med kunskap.

I det här målområdet är kommunernas arbete främst kopplat till den interna organisationen. Kommunerna ska initiera återbruksinsatser i sina egna verksamheter.

A close-up photograph of two hands holding a piece of light-colored, textured fabric. The hands are positioned in the center and right of the frame, with the fingers gently gripping the material. The lighting is soft and directional, highlighting the texture of the fabric and the skin of the hands. The background is dark and out of focus.

För att nå en ökad återanvändning krävs förändrade konsumtionsmönster och beteenden kring bortskänkning, försäljning samt användning av second hand.

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER FÖR SÅM

- Aktivt verka för en ökad samverkan med second handbutiker.
- Stimulera till projekt för ökad återanvändning, till exempel reparation och renovering inför försäljning.
- Utöka och förbättra Ge och Ta-konceptet på återvinningscentralerna.
- Utredda möjligheten att skapa byggåterbruk på SÅM:s anläggningar.
- Erbjud återbruksrådgivning till exempel gentemot föreningar och ideella organisationer om hur de kan använda återbruk i sitt arbete.
- Inspirera och engagera till återbruksinitiativ, till exempel genom att organisera klädbytdagar, bytesbibliotek eller loppisar.
- Utforma kommunikationsinsatser för pedagogisk verksamhet.

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER FÖR GISLAVEDS KOMMUN

- Utredda förutsättningarna för en digital tjänst för köp, sälj, bytes, skänkes och delning av inventarier inom kommunorganisationen.
- Vidareutveckla den befintliga verksamheten kommunala möbelförrådet.
- Säkerställa återbruk och materialåtervinning för IT-utrustning.
- Genomföra återbruksinventeringar före verksamhetsförändringar och/eller ombyggnationer/rivningar.
- Inventera dagens processer för masshantering inom bygg- och anläggningsprojekt, som ett led i att skapa förutsättningar och incitament för en resurseffektiv och klimatsmart hantering av massor i kommunen.
- Genomföra utvecklingsprojekt/utredning om förutsättningar för ökad återanvändning och återvinning av grus som använts till halkbekämpning.

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER FÖR GNOSJÖ KOMMUN

- Utredda förutsättningarna för en digital tjänst för köp, sälj, bytes, skänkes och delning av inventarier inom kommunorganisationen.
- Vidareutveckla den befintliga verksamheten kommunala möbelförrådet.
- Säkerställa återbruk och materialåtervinning för IT-utrustning.
- Genomföra återbruksinventeringar före verksamhetsförändringar och/eller ombyggnationer/rivningar.
- Inventera dagens processer för masshantering inom bygg- och anläggningsprojekt, som ett led i att skapa förutsättningar och incitament för en resurseffektiv och klimatsmart hantering av massor i kommunen.
- Genomföra utvecklingsprojekt/utredning om förutsättningar för ökad återanvändning och återvinning av grus som använts till halkbekämpning.

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER FÖR VAGGERYDS KOMMUN

- Utredda förutsättningarna för en digital tjänst för köp, sälj, bytes, skänkes och delning av inventarier inom kommunorganisationen.
- Genomföra återbruksinventeringar före verksamhetsförändringar och/eller ombyggnationer/rivningar för att se över möjligheten att återbruka istället för att köpa nytt.

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER FÖR VÄRNAMO KOMMUN

- Kommunikationsinsatser och marknadsföring av olika lösningar.
- Uppbyggnad av lagerhållning samt förändrade rutiner inom tekniska förvaltningen.

MÅLOMRÅDE 3: VÄLFUNGERANDE ÅTERVINNING

Föregående målområden fokuserar på att minska avfallets mängd. För det avfall som ändå uppstår är materialåtervinning en central del i arbetet utifrån avfallshierarkin. Hög materialåtervinning gynnar den cirkulära ekonomin och samhällets ekonomi i stort. Genom att sträva efter en välfungerande återvinning kan samhällets behov av råvaror och energi minskas till förmån för klimatet. Det krävs fokus på utveckling av förbättrade sätt att samla in avfall och återvinna material, samt förbättrad källsortering så att återvinningen fungerar så optimalt som möjligt.

MÅL SÅM

1. Mängden textil i restavfallet ska minska till under 1 %.
2. Mängden avfall som går till deponi ska minska till 5 kg per invånare och år.
3. Mängden avfall som lämnas till förbränning ska minska till 195 kg per invånare och år.

MÅL KOMMUNER

1. Återvinningen av näringsämnen i slam från avloppsrening ska öka.
2. Andelen kommunalt verksamhetsavfall som återvinns ska öka.
3. Källsorteringsmöjligheter ska finnas på alla kommunala arbetsplatser.

STRATEGI

Kommunerna och SÅM ska utveckla och förbättra återvinningen. Det finns tre fokusområden inom detta målområde: *källsortering, insamling och transport* samt *behandlingsmetoder för återvinning*. För att nå en optimal källsortering behöver SÅM och kommunerna framförallt arbeta för en beteendeförändring hos människor men även med ständiga förbättringar av sorteringsmöjligheterna.

En avgörande del i insamlingen är transportererna. SÅM och kommunerna ska eftersträva effektiva transportlösningar till för uppdraget bäst lämpad mottagningsanläggning. Transporter ska genomföras med fossilfria drivmedel där biogas premieras för att visa den cirkulära effekten med matavfallsinsamlingen.

Genom upphandling har vi möjlighet att påverka behandlingsmetoderna i återvinningen. För att nå en välfungerande återvinning behöver vi även initiera kontakt med näringsliv och aktörer inom branschen för att samverka kring optimala lösningar. Effektiviteten i återvinningen påverkas av hela kedjan från produktdesign till återvunnen råvara.

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER FÖR SÅM

- Införa separat insamling av textilier på samtliga återvinningscentraler.
- Utredda möjligheter för fastighetsnära insamling av textilier.
- Kommunikationskampanjer kring inlämning eller inhämtning av textilier. Säkerställa att inert material, till exempel konstruktionsmassor, sorteras ut till återanvändning eller återvinning.
- Utredda möjlighet till materialåtervinning av isolering.
- Införa fastighetsnära insamling av förpackningar, returpapper och matavfall hos alla abonnenter.
- Utredda lösningar för att minska felsortering i den brännbara fraktionen på återvinningscentralerna, till exempel förbättra kundservice, förbättra skyltar och synliggöra felsortering.

- Utredda vilka ytterligare materialslag som kan sorteras ut på samtliga återvinningscentraler, till exempel kommunplast eller böcker.
- Öka återanvändningen och materialåtervinningen av obehandlat trä.
- Föra diskussioner med näringsliv och handel i GGW-regionen kring cirkulär ekonomi.
- Hitta samverkansformer med aktörer inom avfallsbranschen för att öka effektiviteten i återvinningen.

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER FÖR GISLAVEDS KOMMUN

- Följa forskning och utveckling för att tillvarata och kunna använda näringen i avloppsslam för produktion av livsmedel.
- Kommunikationsinsatser till anställda, elever och brukare för att öka utsorteringen av återvinningsmaterial från det avfall som faller inom de kommunala verksamheterna.
- Säkerställa tillgång till avfallssortering hos kommunens verksamheter genom kartläggning av nuläget, införa systematiskt arbetssätt och sätta in relevanta åtgärder inom respektive verksamhetslokal och utrymme för avfallssortering.

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER FÖR GNOSJÖ KOMMUN

- Följa forskning och utveckling för att tillvarata och kunna använda näringen i avloppsslam för produktion av livsmedel.
- Kommunikationsinsatser till anställda, elever och brukare för att öka utsorteringen av återvinningsmaterial från det avfall som faller inom de kommunala verksamheterna.
- Säkerställa tillgång till avfallssortering hos kommunens verksamheter genom kartläggning av nuläget, införa systematiskt arbetssätt och sätta in relevanta åtgärder inom respektive verksamhetslokal och utrymme för avfallssortering.

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER FÖR VAGGERYDS KOMMUN

- Följa forskning och utveckling för att tillvarata och kunna använda näringen i avloppsslam för produktion av livsmedel.
- Kommunikationsinsatser till anställda, elever och brukare för att öka utsorteringen av återvinningsmaterial från det avfall som faller inom de kommunala verksamheterna.
- Säkerställa tillgång till avfallssortering hos kommunens verksamheter.

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER FÖR VÄRNAMO KOMMUN

- Söka efter lämplig avsättning efter att sluttäckning är slutförd.
- Utbyggnad av miljöhus samt kommunikationsinsatser.

MÅLOMRÅDE 4: MINSKA AVFALLETS FARLIGHET

Gifffria kretslopp är ett prioriterat område i Sveriges strategi för cirkulär ekonomi. Det farliga avfallet ska hållas skilt från annat avfall för att få bort giftiga och farliga ämnen ur kretsloppet. För att minska avfallets farlighet krävs att var och en har kunskap om vad som är farligt avfall och goda möjligheter att sortera det korrekt, det ska vara lätt att göra rätt. En god hantering av farligt avfall är även viktigt för att säkerställa en bra arbetsmiljö.

MÅL SÅM

1. Andelen invånare som är nöjda med informationen om hur man ska sortera hushållens farliga avfall ska öka till X %.
2. Andelen invånare som tycker det är enkelt att lämna sitt farliga avfall ska öka till X %.
3. Inget farligt avfall ska förekomma i material till energiåtervinning.

MÅL KOMMUNER

1. Användning av farliga kemiska produkter i kommunala verksamheter ska minska.
2. Farliga ämnen i slam från avloppsrening ska minska.
3. Gamla nedlagda kommunala avfallsupplag ska utredas och vid behov åtgärdas.

STRATEGI

För att minska mängden farligt avfall och förbättra sorteringen behöver kommunerna och SÅM ha ett stort fokus på att öka kunskapen. I detta arbete är information och kommunikation viktiga verktyg för att sprida kunskap om alternativa gifffria produkter samt hur farligt avfall som ändå uppstår ska hanteras.

För att allt farligt avfall ska sorteras rätt behöver insamlingssystemet även utvecklas och göras mer lättillgängligt.

För att minska mängden farligt avfall och förbättra sorteringen behöver kommunerna och SÅM ha ett stort fokus på att öka kunskapen.

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER FÖR SÅM

- Genomföra kommunikationsinsatser för att öka kunskapen om farligt avfall och alternativa giftfria produkter samt synliggöra det gömda farliga avfallet.
- Förbättra inlämningsmöjligheterna för farligt avfall på återvinningscentralerna.
- Utredda möjligheten att samla in farligt avfall närmare källan.
- Utredda var de största mängderna felsorterat farligt avfall finns för att prioritera insatserna.

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER FÖR GISLAVEDS KOMMUN

- Uppströmsarbete för inkommande avlopp till ARV.
- Utred vad som är relevant att mäta för att säkerställa att giftigheten i slammet minskar (ex. titta på REVAQ m.fl.).
- Undersökning av samtliga deponier som uppföljning till tidigare undersökningar. Prioriteringslista finns för Gislaveds kommun.
- Fokus på föroreningar som inte tidigare har uppmärksammats eller bedömts vara mindre farliga än vad som bedöms idag.
- Identifiera vilka deponier som behöver ha långsiktiga kontrollprogram till följd av urlakning av ämnen.
- Genomföra åtgärder på deponier med hög risk för att minska påverkan på människor och omgivning.

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER FÖR GNOSJÖ KOMMUN

- Uppströmsarbete för inkommande avlopp till ARV.
- Utred vad som är relevant att mäta för att säkerställa att giftigheten i slammet minskar (ex. titta på REVAQ m.fl.).
- Undersökning av samtliga deponier som uppföljning till tidigare undersökningar. Prioriteringslista finns för Gnosjö kommun.
- Fokus på föroreningar som inte tidigare har uppmärksammats eller bedömts vara mindre farliga än vad som bedöms idag.
- Identifiera vilka deponier som behöver ha långsiktiga kontrollprogram till följd av urlakning av ämnen.
- Genomföra åtgärder på deponier med hög risk för att minska påverkan på människor och omgivning.

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER FÖR VAGGERYDS KOMMUN

- Arbete enligt beslutad handlingsplan för gamla nedlagda kommunala avfallsupplag. Handlingsplanen syftar till att utreda deponier samt presentera åtgärdsförslag.
- Fortsatt arbete i kommunens kemikaliehanteringssystem med syfte att riskbedöma och fasa ut farliga kemikalier. (Beslutad åtgärd i Vaggeryds kommuns miljöprogram 2022-2025).

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER FÖR VÄRNAMO KOMMUN

- Utbildnings- och kommunikationsinsatser, antagande av riktlinje samt regelbundna möten med kemikaliegrupp.
- Följa nyckeltalen i miljörapporten.
- Prioritera utredningar av de avfallsupplag som klassats med hög riskklass men också hänsyn tagen till den omgivande miljöns känslighet.
- Genomföra åtgärder på deponier med hög risk för att minska påverkan på människor och omgivning.

Samarbete, att vi alla arbetar tillsammans, är nödvändigt för att vi ska nå våra mål. Avfallshanteringen måste utgå från människans behov och vara anpassad både till den som lämnar och den som hämtar avfallet.

MÅLOMRÅDE 5: MÄNNISKAN I FOKUS

Samarbete, att vi alla arbetar tillsammans, är nödvändigt för att vi ska nå våra mål. Avfallshanteringen måste utgå från människans behov och vara anpassad både till den som lämnar och den som hämtar avfallet. Insamlingssystemet ska vara enkelt, lätt att förstå och erbjuda hög service med miljönyttan i fokus. Samtidigt är kunskap en nyckelfaktor och den allmänna kunskapsnivån inom miljö och hållbarhet behöver öka.

MÅL SÅM

1. Andelen invånare som är nöjd med leverantören av tjänster för avfallshantering ska öka till X %.
2. Andelen invånare som tycker det är enkelt att lämna grovavfall ska öka till X %.
3. Andelen invånare som är nöjd med öppettiderna på återvinningscentralen ska öka till X %.

MÅL KOMMUNER

1. Kommunikationsinsatser för att öka kunskap och kompetens kring avfallsminimering samt hållbar avfallshantering hos medarbetare, barn och ungdomar ska öka.
2. Alla publika kommunala lokaler ska erbjuda möjligheter till källsortering.

STRATEGI

För att skapa ett bra samarbete och en välfungerande avfallshantering sätts människan i fokus. I många fall är kommunerna och SÅM möjliggörare som tillhandahåller lösningar medan varje enskild person väljer hur avfallet hanteras. För att människor ska göra rätt val behöver SÅM och kommunerna aktivt jobba med kunskapsökning och säkerställa att det är lätt att göra rätt för användaren. Därför ska insamlingssystemen ha hög tillgänglighet och utformas utifrån ett användarperspektiv så att kundnöjdheten ökar. Genom kommunikation engageras människor i hållbar utveckling och med en närvarande informativ kundservice ökas deras kunskaper.

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER FÖR SÅM

- Utredda invånarnas behov och förväntningar kring service och tjänsteutbud.
- Utveckla verksamheten mot större kundnytta utifrån kundbehovet.
- Öka kunskapen hos medarbetare genom utbildning i kundservice och pedagogisk rådgivning.

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER FÖR GISLAVEDS KOMMUN

- Kommunens interna avfallshantering ska vara utformad så att det blir "lätt att göra rätt".
- Byta ut "papperskorgar/kärl för blandavfall" till källsorteringskärl för relevanta avfallsfraktioner i kommunens publika lokaler såsom idrottsanläggningar, bibliotek med mera.

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER FÖR GNOSJÖ KOMMUN

- Kommunens interna avfallshantering ska vara utformad så att det blir "lätt att göra rätt".
- Byta ut "papperskorgar/kärl för blandavfall" till källsorteringskärl för relevanta avfallsfraktioner i kommunens publika lokaler såsom idrottsanläggningar, bibliotek med mera.

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER FÖR VAGGERYDS KOMMUN

- Anordna workshop i cirkulär ekonomi för kommunens näringsliv. (Beslutad åtgärd i Vaggeryds kommuns miljöprogram 2022-2025).
- Alla förvaltningar ska arbeta i enlighet med kommunens miljöriktlinjer där förebygga avfall är en riktlinje. (Beslutad åtgärd i Vaggeryds kommuns miljöprogram 2022-2025).
- Byta ut "papperskorgar/kärl för blandavfall" till källsorteringskärl för relevanta avfallsfraktioner i kommunens publika lokaler såsom idrottsanläggningar, bibliotek, restauranger och kommunhus med mera.

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER FÖR VÄRNAMO KOMMUN

- Kommunikationsinsatser riktade till medarbetare samt barn och ungdomar.
- Placera ut källsorteringsmöbler.

MÅLOMRÅDE 6: MINSKA NEDSKRÄPNINGEN

Ett strategiskt arbete mot nedskräpning innebär många positiva effekter för kommunen och miljön. Det kan handla om kostnadsbesparingar då fokus flyttas från att städa upp nedskräpning i efterhand till ett förebyggande arbete. Minskad nedskräpning bidrar även till en mer positiv upplevelse i samhället samtidigt som människors beteende påverkas till det bättre. I en ren miljö är man mer benägen att hålla ordning och reda. Ökad kunskap om förutsättningar kring nedskräpning gör det enklare att skapa en strategi för att sätta in rätt åtgärder på rätt plats.

MÅL SÅM

SÅM omfattas inte av detta målområde.

MÅL KOMMUNER

1. Tillgång till källsorteringsmöjligheter i gatu- och parkmiljö, fritidsområden, centrumkärnor och andra frekvent använda platser ska öka.
2. Nedskräpningen ska minska.
3. Tätortsnära dumpning av trädgårdsavfall ska minska.

STRATEGI

Kommunerna ska öka sin kunskap när det gäller människors beteendemönster kring nedskräpning och hur beteendet kan påverkas. Utifrån detta kan kommunerna utarbeta en strategi och åtgärder som förebygger nedskräpning. Initialt är informationskampanjer ett viktigt redskap för att synliggöra nedskräpning och förebygga den. Nudging är ett sätt att undermedvetet påverka människor att göra rätt val och det är ett verktyg som kan komplettera informationsinsatser. Infrastrukturen för insamling av avfall i offentlig miljö kan behöva förändras så att det blir lätt att göra rätt.

Långsiktigt behöver kommunerna implementera fler förebyggande insatser kring nedskräpning i pedagogisk verksamhet.

Foto: Bildbyrå Pöyry Machinima/esi

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER FÖR GISLAVEDS KOMMUN

- Kartlägga "papperskorgarnas" nytta för att se om de är placerade där de behövs och har rätt funktioner för den specifika platsen (användarvänlighet, storlek, synlighet, smartheit etc).
- Påbörja införande av sorteringskärl på några centrala punkter där det idag endast finns "papperskorg". Detta utvärderas för eventuell utökning.
- Avfallssortering på evenemang; Krav på sortering för att få bidrag till evenemang, vid upphandling av evenemang samt vid egna evenemang.
- Kommunikationsinsatser för att minska nedskräpning från till exempel fimpar, snus och tuggummin.

- Riktade kommunikationsinsatser till målgrupper och situationer som identifierats ge upphov till skräp.
- Kartlägga dumpning inom kommunen (var, hur, vad), definiera relevanta åtgärder samt genomföra dessa.
- Kommunikationsinsatser om vikten av att hantera trädgårdsavfall rätt. Exempelvis att lämna trädgårdsavfall med innehåll av invasiva främmande växter till återvinningscentralen skiljt från annat trädgårdsavfall på återvinningscentralen.

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER FÖR GNOSJÖ KOMMUN

- Kartlägga "papperskorgarnas" nytta för att se om de är placerade där de behövs och har rätt funktioner för den specifika platsen (användarvänlighet, storlek, synlighet, smartheit etc).
- Påbörja införande av sorteringskärl på några centrala punkter där det idag endast finns "papperskorg". Detta utvärderas för eventuell utökning.
- Avfallssortering på evenemang; Krav på sortering för att få bidrag till evenemang, vid upphandling av evenemang samt vid egna evenemang.
- Kommunikationsinsatser för att minska nedskräpning från till exempel fimpar, snus och tuggummin.

- Riktade kommunikationsinsatser till målgrupper och situationer som identifierats ge upphov till skräp.
- Kartlägga dumpning inom kommunen (var, hur, vad), definiera relevanta åtgärder samt genomföra dessa.
- Kommunikationsinsatser om vikten av att hantera trädgårdsavfall rätt. Exempelvis att lämna trädgårdsavfall med innehåll av invasiva främmande växter till återvinningscentralen skiljt från annat trädgårdsavfall på återvinningscentralen.

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER FÖR VAGGERYDS KOMMUN

- Kommunen ska aktivt arbeta med att minska problematiken kring nedskräpning, både genom information, egna insatser samt uppmuntrande till skolor, förskolor, föreningar och privatpersoner att plocka skräp. (Beslutad åtgärd i Vaggeryds kommuns miljöprogram 2022-2025).
- Påbörja inventeringen av antalet platser med dumpat trädgårdsavfall. Nästa steg är att hitta ett sätt att hantera dumpningarna så att de upphör.
- Kommunikationsinsatser om vikten av att hantera trädgårdsavfall rätt. Exempelvis att lämna trädgårdsavfall med innehåll av invasiva främmande växter till återvinningscentralen skiljt från annat trädgårdsavfall på återvinningscentralen.

FÖRSLAG PÅ AKTIVITETER FÖR VÄRNAMO KOMMUN

- Placera ut källsorteringsmöbler på förutbestämda platser.
- Optimera placeringen och tömningsintervallerna av soptunnor samt kommunikationsinsatser riktade till lämpliga aktörer/intressenter.
- Kommunikationsinsatser till medborgare.

STYRMEDEL FÖR ATT UPPNÅ MÅLEN

Styrmedel är viktiga verktyg för att påverka människor till att göra mer hållbara val och för att uppnå avfallsplanens mål. Det kan till exempel handla om politiska beslut, interna dokument och riktlinjer, ekonomiska styrmedel så som taxor, avgifter eller föreskrifter och information. Nedan följer en sammanställning av styrmedel som är tillgängliga för SÅM och respektive kommun.

LOKALA AVFALLSFÖRESKRIFTER

Avfallsföreskrifterna är en del av den kommunala renhållningsordningen och reglerar avfallshanteringen inom SÅM:s medlemskommuner genom detaljerade och formella regler. Föreskrifterna omfattar bestämmelser om skyldigheter som fastighetsinnehavare och verksamhetsutövare har och styr hur avfall ska förvaras, hur behållare och avfallsutrymmen ska se ut och skötas samt vilka dispenser som krävs vid uppehåll i avfallshämtning med mera. Föreskrifterna för avfallshantering är gemensamma för SÅM:s medlemskommuner, men beslut om att anta dem fattas av kommunfullmäktige i respektive kommun.

AVFALLSTAXA

För avfallstaxan gäller självkostnadsprincipen vilket betyder att SÅM generellt sett inte får ta ut högre avgift än vad verksamheten kostar. Lagstiftningen ger dock utrymme för att använda ekonomisk styrning inom kollektivet i syfte att främja återanvändning, återvinning eller annan miljöanpassad avfallshantering,

så kallad miljöstyrd taxa. Det vill säga att kostnaden för enskilda tjänster inte behöver följa självkostnadsprincipen. Taxan är därmed ett viktigt ekonomiskt styrmedel för att påverka attityden till att vilja vara en aktiv del i en hållbar utveckling. Avfallstaxan är gemensam för SÅM:s medlemskommuner, men beslut om att anta den fattas av kommunfullmäktige i var och en av kommunerna.

KOMMUNIKATION/INFORMATION

För att uppnå avfallsplanens mål krävs ändringar i attityder, värderingar och beteenden hos invånare. Genom kommunikation och information ska invånarna inspireras och engageras till att minimera sina avfallsmängder och även öka benägenheten att återanvända. Kommunikation är även ett viktigt styrmedel för att återvinningen ska fungera optimalt då det i grunden är kommuninvånarna som källsorterar.

UPPHANDLING OCH INKÖP

Genom offentlig upphandling har kommunerna och SÅM stora möjligheter att påverka inköp och har därmed ett styrmedel för att uppnå målsättningar i denna avfallsplan. Redan vid upphandling inför inköp ska man beakta avfallshierarkin och göra aktiva val för att minimera uppkomsten av avfall. Det kan innebära att redan innan upphandling undersöka om behovet av inköp är nödvändigt eller om det går att återanvända, dela eller reparera befintliga produkter. Det kan även röra sig om specifika hållbarhetskrav vid upphandling, som till exempel krav på en viss mängd återvunnet material i produkten. Policyer och rutiner hos upphandlingsenheterna är viktiga verktyg i detta arbete.

FYSISK PLANERING

I kommunens översiktsplan och detaljplaner bör det säkerställas att det finns utrymme, system och infrastruktur för att möjliggöra avfallshantering i enlighet med avfallshierarkin. Det ska finnas plats för en ändamålsenlig källsortering

som leder till ökad återvinning och som är anpassad efter de krav som finns i arbetsmiljölagstiftningen och kommunens avfallsföreskrifter. I översiktsplanen bör det säkerställas plats för återbruk och återvinningscentraler. En god dialog mellan SÅM och kommunernas planavdelningar ger bra förutsättningar för att i ett tidigt skede lyfta fram avfallsfrågan i den fysiska planeringen.

TILLSYN

Tillsyn utförs av den nämnd som kommunfullmäktige utser som ansvarig för operativ tillsyn enligt miljöbalken eller annan relevant lagstiftning. Tillsyn har en bred innebörd, det kan till exempel handla om handläggning och uppföljning av dispenser enligt kommunens avfallsföreskrifter eller tillsyn av företagens avfallshantering. Kommunen har genom tillsynen möjlighet att påverka hanteringen av det avfall som inte faller under kommunalt ansvar till exempel bygg- och rivningsavfall.

UPPFÖLJNING UNDER PLANPERIODEN

För att kunna arbeta strategiskt med avfallsplanen behövs en strategi för uppföljning av arbetet med mål och aktiviteter. Genom en regelbunden uppföljning kan SÅM och kommunerna effektivt göra insatser för att uppnå avfallsplanens mål.

SÅM och kommunerna fastställer årsvis aktiviteter i sin verksamhetsplanering och ansvarar var och en för att uppnå målen. Respektive part ansvarar även för att mäta och följa upp sina egna mål. I bilagan Mätmetoder Avfallsplan 2023-2030 redovisas hur mätning och uppföljning kommer att ske. Nedan beskrivs hur SÅM och kommunerna kommer att följa upp arbetet med att genomföra aktiviteter under planperioden för att nå målen.

ARBETET KOMMER ATT FÖLJAS UPP ENLIGT NEDAN:

- Två gånger per år träffas den så kallade avfallsplanegruppen för avstämning. Avfallsplanegruppen består av representanter från SÅM och respektive kommun. Syftet är att följa upp hur arbetet med mål och aktiviteter fortskrider inom organisationerna. Detta är ett forum för både uppföljning, diskussion och inspiration. SÅM sammankallar avfallsplanegruppen.
- Vartannat år senast under maj månad (första gången maj 2025) genomförs en delavstämning med redovisning av aktuell måluppfyllelse samt genomförda aktiviteter. SÅM och kommunerna ansvarar var för sig för att genomföra delavstämningen. Resultatet redovisas av SÅM till förbundsdirektionen och av respektive kommun till kommunstyrelsen.
- Efter fyra år, halvvägs i planperioden, ska en fördjupad avstämning och uppföljning genomföras. Avfallsplanen kan i samband med denna uppföljning revideras med eventuella justeringar av mål och mätmetoder. Lagstiftning och nationella mål förändras ständigt och målen i denna avfallsplan utgår från det regelverk som gällde år 2022. Vid uppföljning och eventuell revidering av avfallsplanen bör även förändringar i omvärlden beaktas. SÅM samordnar avstämningen och en eventuell revidering, men kommunerna behöver bidra med underlag utifrån egna målsättningar. Den reviderande avfallsplanen redovisas av SÅM till förbundsdirektionen och av respektive kommun till kommunstyrelsen.

